I. I. U.
II
1304
L

N. IORGA

ÎNCĂ UN VOLUM DE „ÎNSEMNĂRI“ AL LUI T. MAIORESCU

BUCUREȘTI
1940

www.dacoromanica.ro

N. IORGA

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BIBLIOTE
Vol.
Inventar 61707

ÎNCĂ UN VOLUM DE „ÎNSEMNĂRI“ AL LUI T. MAIORESCU

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

BUCUREŞTI
1940

www.dacoromanica.ro

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

Încă un volum de „Însemnări" al lui T. Maiorescu

Examinînd primul volum din publicarea „Însemnărilor" importantului om de cultură, de viață publică și mai ales de autoritate care a fost T. Maiorescu pe care, după propunerea Secției literare, vine a-l serbători Academia Romînă, așa de rar cercetată de dînsul, am arătat că nu e un serviciu pentru el și nici o datorie de pietate față de memoria lui să se tipărească integral aceste note zilnice, adesea mai puțin decît banale și oglindind un suflet care dincolo de manifestarea lui exterioară avea un cuprins așa de restrîns.

Al doilea volum e, la început, inferior primului, în care era măcar spontaneitatea anilor de studiu. Știri despre climă, despre înălțimea zăpezii, despre nesuferita căldură, despre temperatură. Iar, ca elemente personale, starea de sănătate: „guturaiu'", „răgușală", „înțepături la trompa lui Eustache", leacuri precise, precis verificate. Visite indiferente, societatea de la masă, lumea poftită seara, succesul permanent al cursurilor, excursii, cu socoteala plăților și notarea bacșișurilor, un șoarece care-l trezește... Lista proceselor pledate, cu calificative ca „bou" pentru magistrații neplăcuți.

Ca judecăți, exclamații ca acestea: „Vreme de furtună! Prudență și liniște!", „begreiflich".

Pentru prieteni, potop de calificative amabile: Pogor „copilăros", Papadopol-Calimah „mincinos". Pentru alții: „taler cu două fețe", „obraznic-lingușitor", „cățeluș obraznic și stupid" (Păucescu). Pentru d-ra Văcărescu, „face impresia de urîtă și toantă, dar surîde plăcut cînd a uitat ceva" (p. 55). Un altul e „șters, mărginit, dar frumușel": îl poftește la masă (p. 151). Nicolae Hurmuzachi e „plicticosul scaiu" (p. 154), care trimete o telegramă „impertinent nedelicată" (p. 171). Afară de... prieteni, un Coudenhove, „flăcău blond, cu figura jumătate de pasăre, ju-

www.dacoromanica.ro

mătate de oaie, cu bot cu dinții mari, rătezat", plus două Francese sinucise pentru el (p. 154). Poetul Petrino e „decăzut" și „laș" (p. 256). Teodor Rosetti e „fals" (p. 170). Fiii lui C. A. Rosetti, „smintiți" (p. 180). Tînărul Filipescu, „mie neplăcut" (p. 200). A. Beldiman e „mărgenit" (o notă bună pentru Al. Balș, a cărui politeță e bănuită de nesinceritate; p. 210). Caragiale, „violent, grosolan și neutilisabil" (p. 234). Valerian Ursianu e „smintit", dar nevasta „remarcabil de gentilă" (p. 249), „încîntătoare" (p. 265; v. și p. 367), Al. Ciurcu „îndrăzneț și prost individ" (p. 307): expulsarea Ardelenilor, un fapt divers (și totuși o scrisoare către Ciurcu; pp. 374-5). Nobila surdă și oarbă Galeron de Calonne, poetă, „patologic repulsivă" (p. 359).

Are interes numai societatea ardeleană de rude, în mijlocul căreia ar părea că învie omul, de mult încremenit în forme (pp. 13, 16-7, 31-2, 77-8) sau și visita în Bucovina, cu multe caricaturi (pp. 153 și urm., 159 și urm.).

Umanitate mișcată e doar în visita la Londra pentru greaua operație a soției (asistă și la o ședință a Parlamentului). Marmurele lui Elgin „îl lasă rece" (p. 91). De acolo în Paris și în Elveția.

Ce ni se dă pentru viața literară și culturală e o întîlnire cu hazliul folklorist Jipescu (pp. 37, 46), care scrie și „Cocoanele din Vălenii-de-Munte" (p. 119). Tot așa cu Creangă, vorbind despre haiducul Pietraru (p. 114). Ambii la pagina 123, tot ca „amusori". Cu Jipescu, Ispirescu, Baican, Gaster, folklore (p. 127; v. și pp. 130, 133, 138, 143, 201). Se judecă „drăguțe" *(sic)* poesii de I. Nenițescu (p. 132); se laudă premiarea „Fetei de la Cozia" a lui Iuliu I. Roșca (p. 137). Judecată în doi peri despre opera reginei Elisabeta (p. 205). La începutul lui 1883, Eminescu la spital (p. 149). Cetirea *Fîntînii Blandusiei* (fără aprecieri; p. 167). Maiorescu îi caută o legătură lui Caragiale pe lîngă Alexandru Știrbei (p. 169). „Impresia" „alienației" lui Eminescu (pp. 186-7): vrea să se călugărească, să învețe albanesa (p. 189). Bolnav la Slavici, e adus la Maiorescu, care, vrînd să-l curarisească prin copiile lui Hermes și a Venerei din Milo, Eminescu are o tresărire: „Lasă că va învia arta antică" (p. 191). Caragiale însă plînge *(ibid.)*. Maiorescu observă că „intră în călătoria de vacanță cu o scenă de alienație". Eminescu, la dr. Suțu, pare amicului și ocrotitorului său „desgustător" și mai ales „fără nicio atracție". Dar visiunea, răpede, a tatălui, cu „anecdote

www.dacoromanica.ro

din societatea moldovenească de odinioară" și declarația că nu-l îngrijește a fratelui ofițer, care i-ar fi furat ceasornicul (p. 193)! Trimeterea la Viena i se comunică părintelui: dacă nu se îndreaptă fiul – „la Golia sau la Mărcuța" (p. 201)! Pentru banii necesari, cei 200 de lei ai conferinții lui Alecsandri la Ateneu (p. 200), căruia i se propune scenariul pentru *Ovidiu* (pp. 213-5). Tipărirea Poesiilor lui Eminescu (p. 212) e pentru a se găsi fonduri. Visita bolnavului la Viena: fără explicații (p. 222). Apoi scrisoare „cu totul cuminte" a lui (pp. 224-5). Bănuiala lui Zizi Cantacuzino că Eminescu nu va fi recunoscător (p. 227). Plan de a-l duce cu Chibici-Rîvneanu în Italia (p. 228; scrisoare afectuoasă a lui Maiorescu, pp. 229-32). Regina a stăruit să-l facă bibliotecar la Iași. E îndreptat spre Iași (p. 241). La Liman (p. 307). Revenirea bolii în 1886 (p. 349). Revenirea lui Caragiale (p. 356). Regina la „Scrisoarea pierdută" (p. 274). *Ovidiu* la represintație i se pare „minunat" (p. 278). Apare și „Vlăhuță din Târgoviște" (p. 204; v. și pp. 210, 212; conduce o excursie la Dealu; p. 235).

Ca fiquri, și „strengărească drăgălășie" la o represintație de diletanți, în Cernăuți, a Aglaii Drogli, sora lui Eminescu (p. 161).

Ca idei științifice, editorul pune pe Maiorescu alături de Diefenbach, în ce privește teoria circulației cuvintelor, numai pentru că *a menționat-o*, într'o notiță (p. 168, nota 2). Visita lui Nyrup (p. 244). Întîlnire cu Domaszewski și Schuchardt (pp. 305, 332, 351). Apreciază ce scrie V. A. Urechiă despre cronicari (p. 232).

Să-mi fie iertat a nu crede că explicația graiului și idealismului prin „excitarea explosiv de violentă în noua pătură specific omenească a substanței cenușii", de unde și „avariția și pasiunea jocului" nu se va înscrie în analele progresului filosofiei (p. 48; apoi pp. 317-9). Sau „imaginea lui Iuliu Cesar negreșit rătăcește încă în univers" (pp. 52-3, 55). Cînd d-na Sofia Nădejde nu crede în teoria lui, despre creierul la femei, e tratată de „exaltată" [1]. Pentru credința, permanentă, în stafii, p. 204. În valoarea hipnotismului, pp. 317 și urm., 327 și urm., 335, 337, 347-8, 350).

Ca simț de artă, admirație pentru prostească risipă de mate-

[1] La pagina 121 „Bronsard (?)" e Bongars, autorul cunoscutei culegeri *Gesta Dei per Francos*. P. 193: *Ouliana*, un „Onlana".

www.dacoromanica.ro

riale din Palatul Metropolitan de la Cernăuți (p. 156). La Argeș, „friptură de puiu și ouă“ (p. 186).

În ce privește politica, nu lipsesc știrile. În Ianuar 1881, propunerile de colaborare ale lui Brătianu (p. 5), două rînduri despre audiența decisivă a lui Carp (p. 8), proclamarea Regatului ca dibăcie a liberalilor „înfrînți“, nu ca un mare act național (el apare, pentru un discurs, ca „făcător de rege“) (p. 10), năcaz al lui I. Brătianu pentru că fratele său Dumitru va presida ceremoniile (p. 12). Lista celor cu cari a privit la cortegiu și iluminații (p. 14), cu doar atita ca apreciere: „amîndouă ziiele, reușite, emoționante, înălțătoare“. O audiență la Curte cu prilejul venirii mamei regelui, (Ulbach îi spune, după experiența din vremea asediului Parisului, că e bună carnea de măgar...), fricțiuni la conservatori (pp. 23-4, 35, 37). Nu va fi fost înțeles Carol I-iu cînd se spune că a vorbit de planul căsătoriei cu Anne Murat, pe care de fapt a iubit-o, ca de o impunere a lui Napoleon al III-lea la Compiegne în Octombre 1863. Dar interesantă misiunea dată către Bismarck, care ar fi refusat condominiul propus în Schleswig-Holstein, și *speranțele regelui Carol că, la desfacerea Ungariei de Austria, „noi am sta bine“* (pp. 71-2; v. și p. 172). Regele contra „agitatorului“ C. A. Rosetti.

O crudă prețuire a lui I. Brătianu de Petru Mavrogheni. Discuții cu diplomații germani Bothmer, Wesdehlen, Monts, rudă cu păzitorul lui Napoleon al III-lea la Wilhelmshöhe, despre *posibilitatea împărțirii* (nu se zice: „division“, ci „partage“) [1] *Românei între Austria și Rusia cu voia Germaniei și cu toate că regele e un Hohenzollern* (pp. 126-7). Monts, ca și atașatul italian, declară oastea noastră proastă (p. 144). Negocieri, în Octombre, cu Brătianu pentru întrebuințarea junimiștilor (pp. 128-9): ciudată doctrină politică a lui Carp de a lucra cu două alianțe pe rînd (p. 129). La o adunare a conservatorilor, unde se propune contopirea cu partidul lui Vernescu, ideia de a se relua chestia succesiunii tronului, resolvită „neconstituțional“ (p. 133). D. A. Sturdza declară că, la 1880-1, Bismarck i-ar fi spus că trecutul e uitat, România avînd să despartă pe Slavii de Nord de cei de

[1] Francesa lui Maiorescu e de obiceiu plină de solecisme: c'est bien pentru „e bine“ (p. 165), „un peu étroit“ (la masă), „bon récit *sur* la campagne“ (p. 166): „petit retard pour neige“ (p. 223), „remercier à l'avance“ *(im voraus)*, p. 368.

www.dacoromanica.ro

Sud (pp. 141-2). În acest moment, la sfîrșitul lunii Decembre 1882, Maiorescu credea că ar puteă fi trimes, în colaboraţia alor săi cu Brătianu, la Londra, pentru conferinţa Dunării. Se apucă să studieze chestia. Pentru moment stă ţenat în faţa votării noii Constituţii, dînd lista cui a votat pentru și cui contra (pp. 146-7). Se decide apoi a vorbi contra (pp. 149-50). În veșnica grijă de sănătate, omul voinic se declară continuu „istovit"...

În aceiași lună, importantă convorbire cu D. A. Sturdza, care a vorbit cu Bismarck „o oară întreagă", și i s'a spus că Germania are „prietenie" cu ţara, care va trebui să meargă contra Rusiei, dar noua Germanie crede că e necesară apropierea de Austro-Ungaria : în chestia Dunării, Romănia are dreptate, dar el, Bismarck, trebuie să fie cu Viena, lăsîndu-ne de fapt „să facem ce vrem" (p. 112).

Maiorescu nu se retrage cu opoziţia pentru alegerile falsificate în Maiu (p. 183).

Se așează alături de cei cari caută să împiedece manifestările contra Austro-Ungariei ale societăţii *Carpaţii* (denunţ al lui Slavici) și bănuiala că atiţă „Rosettaki" *(sic)* și „poliţia" (pp. 189-90).

Îndată articolul din *Romănia Liberă* despre necesitatea „alianţei cu Austro-Germania" (nu trebuia intercalarea „Ungaria"; (p. 198). „De astă dată mare recunoaștere a importanţei *(sic)* mele politice" (p. 200). Regele, mulţămit, destăinueşte că a mers la botezul prinţului de la Berlin, forţat de Brătianu, care-i cere, în negocierile pentru alipirea la Triplice, și oprirea la Viena. Acolo, la Viena, Împăratul „la inceput ţapăn, apoi foarte prietenos", Carol I-iu explicînd că Bucureștii e fortificat contra Rusiei, după un sfat de general austriac. Și explicaţii pentru toastul lui P. Grădișteanu. Regele declară că nu se va executa hotărîrea de la Londra în ce privește Dunărea : prinţului de Reuss i se spune că nu călătorește ca rege pentru a ceda (pp. 205-7). Maiorescu se oferă apoi ca avocat Societăţii austriece de navigaţie pe Dunăre (pp. 205-6, 211-2). Ministrul Austro-Ungariei îi oferă o masă (p. 217).

Alexandru Lahovari-i cere lui Maiorescu să rupă cu Brătianu (p. 225). Dar Carp arată că acesta, înţeles cu Bismarck, nu poate cădea (p. 227). Apoi uluitoarea mărturisire a convorbirii cu D. A. Sturdza (contra trecerii lui Slavici în Ardeal pentru *Tri-*

www.dacoromanica.ro

buna): cu oferte de Ministeriu, se vorbește de Sturdza despre *„posibila abdicare a regelui și despre necesitatea unei dinastii tot străine, în contra candidaților la tron posibili și sprijiniți de Ruși: Gh. Bibescu, Grigore Sturdza și tînărul Cuza“* (pp. 233-4). Maiorescu nu observă nimic, dar mă întreb dacă *Sturdza nu era într'o stare de vădită nebunie.* În acel moment fusiunea cu Vernescu și o parte a „fracțiunii“ (pp. 236-7). Maiorescu desaprobă scandalul de stradă încercat de noii „liberali-conservatori“ (p. 244).

Visita părechii moștenitoare austriece (cu bagatelisarea, la festival, a danțului de „Botocuzi“) aduce astfel de caracterisări elegante pentru arhiducesa Stefania: „ca o mică prăjină cu cap, roșie ca chinovarul *(sic)*, cu ochișori de purceluș“ (p. 242). Maiorescu regretă că... n'au fost presintați și conservatorii.

Gh. Cantacuzino speră un Ministeriu pur conservator (p. 245). Firește că mintea ascuțită a lui Carp, care ne crede mai utili Triplicii decît Italienii, înlătură această ciudată ideie. Și totuși Maiorescu insistă că Brătianu „se slăbește“ (pp. 245-6). Pentru discursul asupra domeniilor Coroanei, Brătianu-l pupă după vechea datină liberală (p. 247). Ceia ce nu-l impiedecă pe scriitor de a profetisa „o revoltă în București“, întrebuințînd studenți, muncitori, cu consecințî incalculabile; și iată-l pregătind, în scrisoarea către Carp, viitorul Ministeriu, cu program cu tot. Ar vrea întoarcerea la catedra, pentru... „influența asupra tinerimii studioase“ (pp. 243, 250-5). Dar e gata să colaboreze și el cu Brătianu (p. 250). Odioasă conversație a acestuia, care-și tratează un colaborator de „gros de obraz“ și se teme că Vintilă Rosetti vrea să-l ucidă: restul, tîrguieli de locuri. Vine și Sturdza, plin de mîndria complimentelor făcute de Franz-Joseph Romăniei și cu hotărîrea de a muta pe Isvolschi, partisan al lui Bibescu, și pe ministrul francez. Romănia să fie tratată ca... „Belgia“. Consilierul german Monts vorbește de „conrupția“ liberalilor, adăugînd și pe onestul general Florescu (pp. 256-7). Cum Maiorescu refusase tovărășia, Carp îl mustră, și e tratat de „supărător de impertinent“ (p. 258); e „de o ambiție bolnăvicioasă și apoi izbucnind grosolan, cînd e necăjit că nu s'a realisat“ (p. 259). Reintegrare la catedră (pp. 267-8) și — alegeri, în complicitate cu refusatul Brătianu. Apoi, după „succes“, aceleași tîrguieli, cu alcătuirea partidului deosebit (p. 274).

www.dacoromanica.ro

Apoi doar mici intrigi și infamii de la Curtea din Viena (pp. 287-9). Regele Oscar și regina la Sinaia (pp. 293-4). În convorbirea cu regele (Iunie 1885), Carol I-iu recomandă mai multă „prevenire" față de Franța „slabă", speranțe de „măsurare" cu Ungurii, cînd se vor desface de Austria (Împăratul tratează politica lor de „porcească") (pp. 302-3). Regele contra unirii Bulgariei, pe care ar sfărîma-o (Battenberg tratase pe Alexandru al III-lea de „călcător de cuvînt"; regele vorbește despre nenorocitul Ludovic al Bavariei) (p. 314). Și duel cu Stătescu (pp. 322-3)...

Audiențe la regele contra lui Brătianu (Februar 1886): i se spune că numai el poate trece convenția cu Austro-Ungaria (p. 336). Lupta opoziției contra convenției cu Germania (pp. 351-2). Atentat contra lui Brătianu și acțiunea bătăușilor (Septembre) (p. 356). Presimțiri la Viena pentru raporturile economice cu Centralii (pp. 358-9). Regele, lăudînd pe Carp, pare să amîne concediarea, hotărîtă, a lui Brătianu („pentru prima oară amical și intim cu mine") (pp. 359-60). Dar Maiorescu aduce acestuia conversații de la Viena (p. 360). Sfințirea catedralei din Argeș (pp. 363-4).

Încheiarea e că prin această publicație, de penibilă descifrare și aproximativă traducere, singură istoria luptelor noastre politice a folosit. În ce privește pe Maiorescu însuși, din aceste „însemnări", în mare parte nemțești, cetitorul însuși va judeca.

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

www.dacoromanica.ro

Așezământul tipografic
„Datina Românească"
Vălenii-de-Munte
(Prahova)

www.dacoromanica.ro